МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра статистики

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
(А.З.Підгорний)
«_____»_____2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.030506 **«Прикладна статистика»**
за освітньою програмою **«Бізнес-статистика та аналітика»**

на тему:

СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Виконавець
студентка IV курсу
обліково-економічного факультету
Зарічна Т.С. _(підпис)

Науковий керівник
к.е.н., доцент Ольвінська Ю. О.
(підпис)

Одеса 2019

ЗМІСТ

ВСТУП……3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІЖДЕННЯ РІВНЯ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ……5

1.1. Передумови формування концепції людського розвитку……5

1.2. Концепція людського розвитку: зміст та сутність……8

1.3. Міжнародна методологія вимірювання індексу людського розвитку…..13

1.4. Методологічні підходи до вимірювання регіонального людського розвитку в Україні…….....14

РОЗДІЛ 2. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ……20

2.1. Аналіз динаміки індексу людського розвитку……20

2.2. Порівняльний аналіз людського розвитку в Україні та деяких країнах світу……..25

2.3. Аналіз окремих складових індексу людського розвитку……...27

РОЗДІЛ 3. РЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ……35

3.1. Аналіз динаміки рівня регіонального людського розвитку в Україні…...35

3.2. Групування областей України за регіональним індексом людського розвитку……...39

3.3. Групування областей України за окремими блоками регіонального індексу людського розвитку……43

ВИСНОВКИ……...67

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……70

ДОДАТКИ……..73

ВСТУП

Людський розвиток – це економічна категорія, що ілюструє процес формування умов і здійснення людьми вибору щодо розширення можливостей реалізації людського потенціалу.

Сьогодні в період трансформаційних змін соціальної та економічної системи України та багатьох країн світу однією з найважливіших проблем суспільства є не лише збереження, а й примноження людського потенціалу країни. Це завдання може бути реалізовано лише за умови забезпечення стійкого та динамічного людського розвитку, що має відбуватись на якісно новій основі і який потребує адекватного та соціально гарантованого економічного забезпечення.

Актуальним в теоретичному та практичному плані є поглиблене розуміння тих тенденцій, закономірностей і факторів, що визначають стан, рівень та перспективу якісної динаміки людського розвитку населення країн світу в складних сучасних умовах, а також наукове обґрунтування шляхів та ефективних механізмів забезпечення цього процесу.

Не зважаючи на важливу роль економічного зростання, воно є лише засобом розвитку суспільства. Найбільшим багатством будь-якої країни в першу чергу є люди. Погляд на розвиток економічної системи крізь призму людського розвитку не є чимось новим.

Ще Аристотель вважав, що устрій будь-якого суспільства необхідно оцінювати по тому, як воно сприяє розвитку людських цінностей.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз впливу факторів на рівень людського розвитку.

Завданням дипломної роботи відповідно до поставленої мети є:

– аналіз динаміки індексу людського розвитку в цілому;

– порівняльний аналіз людського розвитку в Україні та деяких країнах світу;

– аналіз окремих складових індексу людського розвитку;

– аналіз динаміки рівня регіонального людського розвитку в Україні;

– аналіз впливу факторів на рівень людського розвитку.

Об’єктом роботи є рівень людського розвитку в Україні та деяких країнах світу.

Для вирішення поставлених завдань у роботі були використані наступні статистичні методи: метод статистичного групування, відносних та середніх величин, методи аналізу рядів динаміки. Також застосувались методи табличного та графічного представлення даних.

Інформаційною базою дослідження є наукові публікації вітчизняних і закордонних учених, нормативно-законодавчі акти України, результати спостережень, опитувань і обстежень та інших методів збирання первинних даних про людський розвиток, а також офіційні звіти ООН про індекс людського розвитку у світі.

Кваліфікаційна робота складається із трьох розділів, в яких послідовно аналізується поставлена проблема.

Перший розділ присвячено теоретичним та методологічним основам дослідження людського розвитку, а також наведена міжнародна методологія вимірювання індексу людського розвитку.

У другому розділі виконано аналіз динаміки індексу людського розвитку в Україні, порівняльний аналіз людського розвитку в Україні та деяких країнах світу, а також за основними складовими індексу: рівнем освіти, тривалістю життя, а також ВВП на душу населення.

Третій розділ присвячено аналізу динаміки рівня регіонального людського розвитку в Україні, групуванню областей України за регіональним індексом людського розвитку та групуванню областей України за окремими блоками регіонального індексу людського розвитку

При виконанні випускної роботи використовувались комп’ютерні програми Microsoft Word та Microsoft Excel.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі було проаналізовано рівень людського розвитку в Україні, було порівняно рівень людського розвитку в Україні та в деяких країнах світу, проаналізовано регіональний рівень людського розвитку в Україні в цілому та за окремими блоками.

Для цього були розраховані показники динаміки індексу людського розвитку як в цілому в Україні, так і в порівнянні з деякими країнами. Було проаналізовано регіональні особливості людського розвитку в Україні та за кожним із 6 блоків регіонального людського розвитку.

Так, починаючи з 2007 року до 2017 індекс людського розвитку в Україні то зростав, то зменшувався. У 2017 порівняно з 2008, тобто за 10 років ІЛР зменшився на 0,045 або на 5,6%.

Проведені дослідження дають можливість зробити висновок про те, що людський розвиток є дуже вагомим індикатором зростання кожної з розглянутих країн. Можемо сміливо сказати, що найбільшим багатством кожної держави є людина. І чим більший розвиток має людина, тим розвинутішою буде ставати держава.

В рейтингу світу за показником ІЛР протягом 2007-2009рр Україна займала 85 місце, у 2010 році зайняла позицію 69 місця, далі щороку поступово зростала і вже у 2017 році займала 88 місце серед країн світу.

Було розраховано такі показники, як очікувана тривалість життя, та ВНД у розрахунку на 1 особу. У 2017 році порівняно з 2008 роком, тобто за 10 років, очікувана тривалість життя збільшилась на 5 років або у 1,075 разів чи на 7,5%. У 2017 році порівняно з 2008 роком, тобто за 10 років, ВНД у розрахунку на одну особу зменшився на 543 USD або на 17,7%. У рівні освіти за період 2007-2017 років особливих змін не відбулося, очікувана тривалість навчання в середньому складає 12-15 років. За цим показником Україна посідає перші місця в рейтингу серед країн світу. Саме цей показник сприяє достатньо високому рівню ІЛР в Україні. Рівень грамотності населення України дорівнюю майже 99%. Це в першу чергу пов’язано зі

значною увагою, яка приділялась освіті протягом багатьох років. Також на достойному рівні знаходиться значення таких показників як доля, тих хто навчається.

Для аналізу були обрані країни з різними рівнями людського розвитку Так, Норвегія, Японія та Італія це країни з дуже високим рівним людського розвитку, Білорусь і Таїланд, як і Україна відносяться до країн з високим рівнем, Молдова – з середнім рівнем та Нігер – з низьким. Норвегія більше десяти років очолює рейтинг країн світу за індексом людського розвитку із 189 країн світу за показником людського розвитку. Шосте місце посідає Україна. В рейтингу країна займає 88 ланку з індексом 0,751. Останньою із семи країн за рівнем людського потенціалу є Нігер. Вона займає 189 сходинку із 189 країн світу.

Аналіз динаміки показників ІЛР показав, що в усіх країнах спостерігається незначне зростання показника кожен рік. Так, Молдова у 2017 році досягла значення ІЛР 0,700 та відноситься до групи с високим рівнем людського розвитку. Таке покращення в першу чергу обумовлено підвищеною увагою к проблемам людського розвитку як у світі в цілому, так і в окремих країнах

Серед обраних країн найвища тривалість життя у Японії – майже 84 роки, Італії – 83 роки та Норвегії – 82 роки, найнищій у Нігері – 60 років. Але слід відмітити, що у Нігері спостерігалось найбільше зростання очікуваної тривалості життя серед аналізованих країн. Україна, Білорусь та Молдова знаходяться майже на одному рівні

Проведений аналіз динаміки показав, що найнищій рівень освіти спостерігається у Нігері, а найвищій – у Норвегії. Слід відмітити, що у 2017 році порівняно з 2007 роком в усіх аналізованих країнах спостерігається негативна тенденція до зниження рівня освіти.

Слід відмітити, що в усіх країнах за аналізований період спостерігалась позитивна тенденція до зростання рівня життя. Найбільше зростання спостерігалось у Молдові, ВНД на душу населення виріс майже у 2 рази.

Проведений аналіз свідчить про те, що Україна значно програє серед розвинутих країн світу як за рівнем людського розвитку в цілому, так і за окремими показниками. Більш-менш конкурентна лише у сфері освіти.

Починаючи з 1992 року крім звітів про людський потенціал в глобальному масштабі, стали готувати і Національні доповіді про людський розвиток, використовуючи аналогічну методику, але адаптуючи її до національних особливостей.

Проведений аналіз свідчить про те, що сучасний стан інтегрального рівня людського розвитку деяких регіонів України у 2017 порівняно з 2012 роком, як збільшувався, так і зменшувався. Найбільше зріс ІРЛР у Івано-Франківській області, так у 2017 порівняно з 2012 роком він зріс на 10,7%. А у Київській області ІРЛР зменшився на 4.2% у 2017 порівняно з 2012 роком.

Групуючи області України за рівнем ІРЛР, можна виділити країни з низьким, середнім, високим та дуже високим рівнем людського розвитку. Загалом можна сказати, що У 2017 році з низьким індексом регіонального людського розвитку було 5 регіонів: Кіровоградська, Хмельницька, Херсонська, Рівненська та Житомирська області. З середнім індексом було 10 регіонів: Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Черкаська та Чернігівська області. Високий індекс регіонального людського розвитку мали такі 3 області: Закарпатська, Полтавська та Тернопільська. З дуже високим ІРЛР у 2017 році було 4 регіони: Івано-Франківська, Львівська, Харківська та Чернівецька області.

Проведений аналіз свідчить, що сучасний стан людського розвитку, не зважаючи на зростання окремих показників, ще не досяг бажаного рівня. Досвід країн із розвиненою економікою доводить надзвичайну важливість виваженої регіональної політики у підвищенні добробуту та створені сприятливих умов для всього населення незалежно від місця проживання. Таким чином, забезпечення сталого людського розвитку як на регіональному рівні, так і в країні в цілому має бути пріоритетнім напрямком для органів державної влади.

Список використаних джерел

1. Сталий розвиток суспільства: навч. посібник/ авт..: А. Садовенко, Л. Масловська, В. Середа, Т. Тимочко. – 2вид. –К.; 2011. – с. 149-150

2. Грішнова О. А. Людський розвиток: навч. посібн. / О. А. Грішнова. // – К. : КНЕУ, 2006. – 308 с.

3. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз (колективна монографія) / За ред. чл.-кор. НАНУ, д.е.н., проф. Е.М. Лібанової. – Київ: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 327 с.

5. Соціально-економічна статистика – Підручники для студентів. «Концепція людського розвитку і показники його оцінки». Інтернет-ресурс: https://stud.com.ua/62963/statistika/kontseptsiya_lyudskogo_rozvitku_pokazniki_

6. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз (колективна монографія) / За ред. чл.-кор. НАНУ, д.е.н., проф. Е.М. Лібанової. – Київ: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2004. – с.16-17

7. Методика вимірювання регіонального людського розвитку: затверджена рішенням Президії НАН України та колегії Державної служби статистики України від 13.06.2012 р. №123-м) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.idss.org.ua

8. Людський розвиток в Україні: трансформація рівня життя та регіональні диспропорції (колективна монографія) / відпов. за випуск Л.М. Черенько, О.В. Макарова, за ред. Е.М. Лібанової; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. – У 2-х т. – К., 2012. – 436 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.idss.org.ua

9. Макарова О.В. Вимірювання людського розвитку в регіонах України: методологічні аспекти та оцінка результатів // Економіка України. – 2015. – № 3. – С. 41–53.

10. Регіональний людський розвиток. Статистичний збірник., Київ: Депжавна служба статистики, 2018. - 72 с.

11. Підгорний А. З. Статистичні методи в управлінні розвитком регіону : монографія // А. З. Підгорний, О. В. Самотоєнкова, О. Г. Милашко та ін. –

Одеса : ФОП Гуляєва В. М., 2016. – 218 с

12. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз (колективна монографія) / За ред. Е.М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 367 с.

13. Сміт А. Дослідження про природу та причини багатства народів. – М.: Соцекгіз, 1962. – 684 с.

14. Струмілін С.Г. Избр. твори – Т. 3. – Проблеми економіки праці. – М.: Вид-во «Наука», 1964. – 734 с.

15. Человеческое развитие: новое измерение социально-экономического прогресса. Учебное пособие под общей редакцией проф. В.П. Колесова, 2-е издание, доп. и переработанное. – Москва: Права человека, 2008. – 636 с.

16. Безпека України. [Електронний ресурс].– Режим доступа: http://www.kpi.kharkov.ua

17. Білорусія: використання національних стандартизованих тестувань. . [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://timo.com.ua/node/11806

18. Буковинська бібліотека. [Електронний ресурс].– Режим доступа: http://buklib.net/books/31403/

19. Екологічні проблеми України. [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://mtt.in.ua/ist-ukr_1991-2010_ekologichni-problemy-ukrayiny/

20. Здоровье населения и здравоохранение Беларуси в цифрах [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://nmnby.eu/news/analytics/4830.

21. Освіта в Україні 2017. [Електронний ресурс].– Режим доступа: https://m.znaj.ua/society/osvita-v-ukrayini-chogo-poboyuvatysya-v-comu-roci

22.Офіційний сайт Державної служби статистики в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukr.stat.gov.ua

23.Офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.menr.gov.ua/

24. Самотоєнкова, О. В. Соціальна статистика: навчальний посібник / О. В. Самотоєнкова, Ю. О. Ольвінська. – Одеса : ОДЕУ, 2009. – 102 с.